

Ümidlə gözləyənlər...

Dünya Orqan Donorluğu Günüdür

Hər il avqustun 13-də Dünya Orqan Donorluğu Günü qeyd olunur. Bu gün orqan transplantasiyası sayəsində həyatı xilas olan minlərlə insanın xatirəsinə həsr olunub. Ümumdünya Orqan Donorluğu Günü ilk dəfə 2005-ci ildə Dünya Səhiyyə Təşkilatının (DST) Cenevrədə keçirilən 58-ci sessiyasında qərara alınıb. Bu günün qeyd edilməsi n məqsədi insanları orqan donorluğu haqqında məlumatlandırmaq və bu sahədə marifləndirmə işini artırmaqdır.

Dünyada 35 min xəstə...

Əgər bir ölkədə kifayət qədər orqan donorluğu yoxdursa, xəstələrin həyatını xilas etmək ancaq canlı donorlardan alınan orqanlarla mümkündür. Bu səbəbdən orqan donorluğu çox vacibdir. Dünya miqyasında orqan donorluğu və transplantasiyası statistikasına görə 2024-cü ildə dünyada 182 min 590 orqan transplantasiyası həyata keçirilib. Bu rəqəm 2020-ci illə müqayisədə təxminən 30 faiz artıb. Əvvəlki illərə nəzər saldıqda bu dərəcələrin hər il 5-10 faiz artdığını görürük. Hesablamalara görə, 2024-cü ildə dünyada hər saatda 20 orqan transplantasiyası həyata keçirilib. Bu yüksək görünən orqan nəqli rəqəmləri əslində bütün transplantasiya ehtiyaclarının yalnız 10 faizini qarşılamaq üçün kifayətdir. Yeni orqan transplantasiyası həyata keçirilə bilmədiyi üçün insanlar ölməyə davam edir. Bu səbəbdən orqan bağışlanması artmalıdır. Buna baxmayaraq, davam edən orqan çatışmazlığı bütün dünyada canlı donor orqan transplantasiyasına marağı artırıb.

Türkiyədə son illərdə orqan donorluğunda əhəmiyyətli irəliləyiş əldə olunsada, 2026-cı ilə qədər təxminən 35 min xəstə orqan bağışlanması üçün növbə gözləməkdə davam edir. Bu rəqəmin əksəriyyətini böyrək transplantasiyası gözləyən xəstələr təşkil edir.

Xəstələrin orqanları öz funksiyalarını lazımi şəkildə yerinə yetirə bilmədiyi üçün onların həyat keyfiyyəti aşağı düşür və sağlamlıqlarına dərinlən təsir edir.

Orqan transplantasiyası tibbi müalicə üsullarına baxmayaraq adekvat və lazımi şəkildə fəaliyyət göstərə bilməyən orqanın çıxarılması və eyni orqanın donordan resipiyentə köçürülməsi ilə həyata keçirilir. Orqan transplantasiyasının məqsədi insanın həyat keyfiyyətini yaxşılaşdırmaqdır. Xroniki orqan çatışmazlığı kimi həyati problemlərdən əziyyət çəkən insanlar üçün xüsusilə vacibdir.

Orqan donorluğu nədir?

Orqan donorluğu 18 yaşından yuxarı şəxslər tərəfindən bir və ya bir neçə orqanın digər xəstələrin müalicəsində istifadə olunmaq üçün şüurlu və iradəli şəkildə bağışlanmasıdır. Əqli cəhətdən stabil olan və yaşı 18-dən yuxarı olan istənilən şəxs orqan donoru olmaq üçün müraciət edə bilər.

Orqan donorluğu tibbi müalicə üsullarına baxmayaraq funksiyalarını yerinə yetirə bilməyən orqanın çıxarılması və eyni orqanın transplantasiya yolu ilə donordan resipiyentə köçürülməsidir.

İlanələr tamamilə könüllülük əsasında həyata keçirilir. Bu gün ilanələrin 90 faizindən çoxu canlı donorlardan (canlı fərdlər), qalanları isə meyit donorlarından (beyin ölümü) əldə edilir.

18 yaşdan yuxarı və sağlam düşüncəli

hər kəs orqan donorluğuna namizəd ola bilər. Donor olmaq istədiyinizi bildirdiyiniz transplantasiya qrupuna prosesin əvvəlində sağlamlıq vəziyyətinizlə bağlı ətraflı məlumat versəniz, bu məlumatlar və lazım gələrsə ediləcək bəzi testlər işığında yaxşı namizəd olub-olmadığınız müəyyən ediləcək.

Əgər siz ölümdən sonra orqanlarınızı bağışlamaq istədiyinizi bildiren vəsiyyətnamə etmisinizsə, ilk növbədə hansı orqanların donorluq üçün tibbi baxımdan məqbul olduğunu müəyyən etmək üçün qiymətləndirmə aparılacaq.

Donorun orqanlarının yığılması üçün o, tibbi cəhətdən ölü elan edilməlidir. Bu o deməkdir ki, beyin ölümü baş verib.

Bir orqan bağışlansa belə, hər ölümdən sonra orqan transplantasiyası mümkün deyil. Ölümdən sonra tibb mütəxəssisləri hansı orqanların transplantasiya üçün uyğun olduğunu qərar verirlər.

Qanunla tənzimlənir...

Azərbaycanda orqan donorluğu “İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında” qanun və digər rəsmi sənədlərlə tənzimlənir. Adıçəkilən qanuna görə, orqan donorluğu dedikdə donor orqanların transplantasiya məqsədilə canlı insandan, yaxud meyitdən götürülməsi, donorun diaqnostik müayinəsi, ölümdən sonra donorluq zamanı donor orqanların funksionallığının təmin edilməsi, donor orqanların saxlanması və daşınması, idxalı və ixracı üzrə fəaliyyət nəzərdə tutulur.

Məlumatla görə, Azərbaycanda ümumi olaraq - 794 (onlardan isə qaraciyər üzrə 173, böyrək 225, sümük iliği 355, buynuz qışa 41) resipiyent donorunu gözləyir. 2023-cü ildə ölkəmizdə 269 (onlardan isə qaraciyər üzrə 66, böyrək 99, sümük iliği 41, buynuz qışa 64) bu cür əməliyyat icra olunub.

Orqan transplantasiyası 18 yaşdan yuxarı şəxslər tərəfindən könüllü olaraq həyata keçirilən həyat xilasedici təşəbbüsdür. İnsan sağ ikən orqanlarını bağışlamaqla yanaşı, onların ailəsi də ölümündən sonra orqanlarını bağışlaya bilər.

Son illərdə irəliləyişlər olsa da, ilanələrin sayı hələ də yetərli deyil. İnsanların öldükdən sonra hələ sağ ikən orqanlarını bağışlamaq təşəbbüsü ilə çıxış etmələri son dərəcə həyati əhəmiyyət kəsb edir. Çünki ürək, buynuz qışa kimi toxuma və orqanların transplantasiyası canlı insanlardan alınır bil-məz. Bu orqanlara ehtiyacı olanlar isə donorların orqanlarının öləndən sonra onlarla uyğunlaşacağı ümidi ilə gözləyirlər.

Təəssüf ki, bu gün orqan transplantasiyasına ehtiyacı olanların sayı orqan vermək istəyənlərin sayından qat-qat çoxdur. Orqan transplantasiyası gözləyən xəstələrin sayının artmasında genetik faktorlar, xroniki xəstəliklər və pis həyat vərdisləri böyük rol oynayır.

Sahib